

Received:	19-10-2023
Revised:	06-01-2024
Accepted:	11-01-2024

โมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ในภาคกลางของประเทศไทย

Knowledge Management Model in Food Crop Cultivation for Food Security in the Central Region of Thailand

อรุณรัตน์ ไกรลาศศิริ^{*1}

Arunrat Krailadsiri

arunrat.pvtt@gmail.com

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ²

Benchamas Yooprasert

yooprasertb@gmail.com

บำเพ็ญ เขียวหวาน²

Bumpen Keowan

bumpen.keo@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไป การได้รับการจัดการความรู้ การได้รับและต้องการความรู้ การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารและสภาพความมั่นคงทางอาหารของผู้ปลูกพืชในภาคกลาง 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของผู้จัดการความรู้ในภาคกลาง 3) ศึกษาการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารของตัวแทนจากหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน 4) สร้างโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาคกลาง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ปลูกพืชภาคกลางที่ผ่านการอบรมค่ายกสิกรรมไร้สารพิษ 3,088 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจาก 7 จังหวัดภาคกลางที่มีจำนวนผู้ปลูกพืชสูงสุดจำนวน 354 คน 2) ผู้จัดการความรู้ที่ให้การอบรมในค่ายกสิกรรมไร้สารพิษ 201 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยวิธีจับสลากจำนวน 134 คน 3) ตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา

* Corresponding Author

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Doctor of Philosophy Program in School of Agricultural and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Agricultural and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

ผลวิจัยพบว่า 1) ผู้ปลูกพืชส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 53.79 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ได้รับการจัดการความรู้ในระดับมากที่สุดในการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีรูปแบบการอบรมที่หลากหลาย บรรยากาศเสริมหนุนในการอบรมที่เป็นมิตรและเอื้อเพื่อ ได้รับความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก มีความต้องการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาพรวมอยู่ในระดับมากและมีความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของผู้จัดการความรู้ในภาคกลาง คือ คนและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 3) การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของตัวแทนจากภาครัฐ เอกชนและประชาชนโดยภาพรวมมีการจัดการใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านคน ด้านกระบวนการและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และตัวแทนเหล่านี้เห็นด้วยกับปัจจัยสู่ความสำเร็จทั้งภายในและภายนอกอยู่ในระดับมากที่สุด 4) โมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารประกอบด้วย (1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ปัจจัยด้านคน โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ การกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติและการเสริมสร้างศักยภาพ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีการใช้สังคมเครือข่าย เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วม เทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูลและเทคโนโลยีการสื่อสาร (2) กระบวนการมี 8 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุเป้าหมาย กำหนดหัวข้อความรู้ สร้างและแสวงหาความรู้ ประมวลและกลั่นกรอง จัดระบบคลังความรู้ แบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลการจัดการความรู้ และเผยแพร่ขยายผล (3) ผลผลิตของผู้ปลูกพืช คือ ได้เครือข่ายการเรียนรู้ ใต้อำนาจความรู้และเกิดการเรียนรู้ ส่วนของผลผลิตของผู้จัดการความรู้ คือ ได้รับความสำเร็จของงาน พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาคคนและความเอื้ออาหารต่อกันในองค์กร โดยมีปัจจัยสู่ความสำเร็จภายในและภายนอกเป็นตัวเอื้อกระบวนการให้ไปสู่เป้าหมาย คือ ความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติ

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร, ความมั่นคงทางอาหาร

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the basic condition, the receiving of knowledge management, the receiving of and the needs for the knowledge on food crop cultivation for food security, and food security conditions of the crop cultivators in the central region; 2) to study factors affecting the knowledge management practices regarding food crop cultivation for food security of knowledge managers in the central region; 3) to study knowledge management relating to food crop cultivation for food security of representatives from government, private, and public sectors; and 4) to create a model of knowledge management in food crop cultivation for food security in the central region. This research used mixed methodology. The populations and samples were divided into 3 groups. The first group of population consisted of 3,088 crop cultivators from the central region who passed the non-toxic agriculture training. The sample size of 354 was selected by purposive sampling method from 7 provinces which had the highest numbers of crop cultivators. The second group of population consisted of 201 knowledge managers who were non-toxic agriculture trainers. The sample size of 134 was selected by simple sampling method through lotto picking. And the third group were 10 representatives who were dealing with food crop cultivation for food security from government, private, and public sectors. Data were analyzed by using descriptive statistics, multiple regression analysis, and content analysis.

The results showed that 1) The majority of crop cultivators were female with an average age of 53.79 years old and graduated with bachelor's degree. They received the highest level of knowledge management in knowledge sharing with various training activities in friendly and supportive atmosphere. They received the knowledge on food crop cultivation for food security at a high level. The needs for the knowledge on food crop cultivation for food security were also at a high level. The overall food security conditions in 4 dimensions were at a high level. 2) Factors affected the practices on food crop cultivation for food security of knowledge manager were people and information technology factors at a statistically significant level of 0.01. 3) Overall, the knowledge management of food crop cultivation for food security of the representatives from the government, private and public sectors had 3 main components which were people factors, knowledge management processes, and information technology factors. The representatives agreed on the internal and external success factors at the highest level. 4) The model consisted of the following: (1) Input which consisted of people and information technology factors. People factors required the definition of roles and responsibilities, qualification criteria and empowerment. Information technology factors were social networking, collaboration technology, storage technology, and communication technology. (2) The 8 step processes were knowledge goal, knowledge identification, knowledge acquisition, knowledge refinement, knowledge asset, knowledge sharing, knowledge assessment, and knowledge transfer and distribution. (3) Output which was divided into crop cultivators and knowledge managers output. Crop cultivators gained learning network, knowledge and learning processes whereas knowledge managers gained job accomplishment, learning organization, human resource development and supportive cooperation. The model had internal and external success factors as the influencing factors for reaching the 4 dimensions of food security.

Keywords: Knowledge management, Food crop cultivation for food security, Food security

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบเครือข่ายที่มีสมรรถนะสูงส่งผลให้การพัฒนาของประเทศทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ต่างๆ ขยายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมอุตสาหกรรมเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based society) การจัดการความรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยนำเอาความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ที่อยู่ในรูปของทักษะ ประสบการณ์ พรสวรรค์ที่เป็นความรู้ที่ยังไม่ได้ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร และความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่ถ่ายทอดออกมาในรูปของคู่มือ วิทยุ หนังสือ การบันทึกต่างๆ ที่มีอยู่กระจัดกระจายจำนวนมากในสังคมฐานความรู้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์และจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เกิดเป็นคลังความรู้เพื่อให้พร้อมใช้งาน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มีการสร้าง เผยแพร่ ถ่ายโอนความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อนำไปปรับใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ทันเวลาและทันเหตุการณ์ เกิดความพร้อมในการดำเนินงานส่งผลให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในทุกภาคส่วนขององค์กรมีคุณภาพ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการทำงานเป็นทีมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของบุคลากรจนนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Tanwivat, 2018; Sirasarn, 2020) โดยในการพัฒนาทางการเกษตรมีการนำการจัดการความรู้เข้ามาเป็นกลไกและเครื่องมือช่วยในการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาเกษตรกร กลุ่มและชุมชนที่จะส่งผลไปสู่การพึ่งพาตนเองและการพึ่งพากันเองได้

ความมั่นคงทางอาหารเป็นประเด็นปัญหาซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเกิดวิกฤตด้านพลังงาน และการให้ความสำคัญของการผลิตพืชอาหารลดลง เน้นการผลิตพืชพลังงานมากขึ้น ทำให้ราคาพืชอาหารสูงขึ้นมีผลกระทบต่อการเข้าถึงอาหารของประชาชนที่มีรายได้น้อย (Chan-on, 2014) องค์กรอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ระบุว่า เดือน มี.ค. 2565 ดัชนีราคาอาหารโลกพุ่งขึ้นสูงสุดเป็นประวัติการณ์ในรอบ 30 ปี เฉพาะในประเทศเอเชียแปซิฟิก มีผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตอาหารแพงและการขาดแคลนอาหารมากถึง 1,800 ล้านคน โดยเป็นภาวะโรคขาดโภชนาการมากถึง 40 ล้านคนเพิ่มจาก 31 ล้านคนเมื่อปี.ศ. 2564 ปัญหาราคาอาหารที่แพงขึ้นแต่ที่มาจากรายได้ยังคงเท่าเดิมหรือน้อยลง ส่งผลโดยตรงต่อการเข้าถึงอาหารและขาดโภชนาการมากขึ้นของประชาชนไทยเช่นกัน โดยความชุกของภาวะขาดสารอาหาร (Prevalence of Undernourishment) ในปี 2561 มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 9.3 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.6 ในปี 2559 (Amnuaysit, 2021) รัฐบาลตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงมีการเตรียมความพร้อมด้านความมั่นคงทางอาหารทั้งระบบ ผ่านคณะกรรมการอาหารแห่งชาติในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์หลัก 4 ด้าน คือด้านความมั่นคงอาหาร ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ด้านอาหารศึกษาและด้านการบริหารจัดการ โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบดูแลด้านการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นต้นทางของระบบการผลิตอาหารที่เป็นแหล่งเสปียงอาหารหลักของประชาชนคนไทย

ภาคกลางเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เมื่อรวมกับกรุงเทพมหานครมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี 2560 มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 55.3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ มีรูปแบบการผลิตของเกษตรกรเชิงพาณิชย์ที่ใช้สารเคมีจำนวนมาก ส่งผลให้พื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ลดลง ประกอบกับการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมทำให้เส้นทางการขนส่งอาหารเดินทางไกลขึ้น เนื่องจากพื้นที่ผลิตอาหารถูกเปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงทางอาหาร สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นฐานแหล่งการผลิตอาหารที่สำคัญ รวมถึงส่งผลกระทบต่อทั้งความเพียงพอ และความปลอดภัยของอาหารที่ลดน้อยลง (Yaimueang, Nimhattha, & Phromsri, 2021) ข้อมูลจากสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครองระบุว่า จำนวนบ้านในพื้นที่ภาคกลางรวมกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี 2565 เท่ากับ 11,876,508 หลัง จากจำนวนบ้านทั่วประเทศ 28,188,470 หลัง คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 42.13 ของจำนวนบ้านทั้งประเทศ (National Housing Authority, 2023) ดังนั้นหากส่งเสริมให้แต่ละครัวเรือนในภาคกลางเกิดความตื่นตัวในวงกว้างว่า การสร้างอาหารโดยการปลูกพืชเป็นเรื่องสำคัญ ทำเองได้ ไม่ต้องรอและไม่ใช่เป็นหน้าที่เฉพาะของรัฐบาลและเกษตรกรเท่านั้น อีกทั้งไม่ใช่เรื่องไกลตัวที่ยู่ยากในการเรียนรู้ ย่อมส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงที่ขยายได้มากขึ้น ประชาชนภาคกลางจะสามารถพึ่งพาตนเองทางอาหารและนำสู่ความมั่นคงทางอาหารได้ ทั้งเป็นการสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 คือ “ประเทศไทย มีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็น

แหล่งอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อชาวไทยและชาวโลกอย่างยั่งยืน” หากแต่ความหมายของความมั่นคงทางอาหารตามนิยามของ FAO มีลักษณะความเป็นพลวัต ไม่ใช่เพียงแค่การมีปริมาณอาหารกินเพียงพอประทังชีวิตเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาให้ครอบคลุมทั้ง 4 มิติคือการมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์ด้านอาหารและการมีเสถียรภาพทางอาหาร ดังนั้นจึงต้องนำการจัดการความรู้มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อช่วยให้ได้ความชัดเจนทั้งเนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมและแนวทางปฏิบัติที่เป็นกระบวนการ ในการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นผู้สร้างอาหารเองโดยการปลูกพืชเพื่อนำสู่ความมั่นคงทางอาหาร จึงจำเป็นต้องวิจัยเพื่อหาโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อสร้างหรือเสริมหนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหารที่สามารถครอบคลุมทั้ง 4 มิติดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไป การได้รับการจัดการความรู้ การได้รับและความต้องการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร สภาพความมั่นคงทางอาหาร ของผู้ปลูกพืชในภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของผู้จัดการความรู้ในภาคกลาง
3. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของตัวแทนจากหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน
4. เพื่อสร้างโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาคกลาง

นิยามศัพท์

การจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การจัดการใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยด้านคน ด้านกระบวนการ 8 ขั้นตอน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ปัจจัยด้านคน หมายถึง บทบาทตามโครงสร้างของบุคลากร เกณฑ์คุณสมบัติบุคลากร และการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร

ปัจจัยด้านกระบวนการ 8 ขั้นตอน หมายถึง 1. การระบุเป้าหมายการจัดการความรู้ 2. การกำหนดหัวข้อความรู้ 3. การสร้างและแสวงหาความรู้ 4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5. การจัดระบบคลังความรู้ 6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7. การประเมินผลการจัดการความรู้ 8. การเผยแพร่ขยายผลการจัดการความรู้

ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง 1. เทคโนโลยีในการสื่อสาร 2. เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วมกัน 3. เทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูล และ 4. สังคมเครือข่าย

ผู้ปลูกพืช หมายถึง ผู้ที่ผ่านการอบรมค่ายกิจกรรมไร้สารพิษของมูลนิธิแพथ์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย สังกัดภาคกลาง ที่สวนป่านาบุญ 3 อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2561 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2565 ที่อาศัยอยู่ใน 7 จังหวัดคือ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม สุพรรณบุรีและกำแพงเพชร

ผู้จัดการความรู้ หมายถึง จิตอาสาของมูลนิธิแพथ์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย สังกัดภาคกลางที่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้จัดการความรู้ในค่ายกิจกรรมไร้สารพิษ

การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การปลูกพืชของครัวเรือนใน 7 จังหวัดภาคกลาง โดยมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติ ได้แก่ความรู้เรื่องหลักการผลิตพืช และการจัดการผลผลิตจากพืช

พืช หมายถึง พืชผักอาหารซึ่งปลูกไว้สำหรับการกินใช้ในครัวเรือน รวมถึงเพื่อจำหน่ายเป็นแหล่งรายได้ ประกอบด้วยพืช 5 ประเภท ได้แก่ พืชผักพื้นบ้าน เช่น ขึ้นหลิขันธ์ ผักโขม ผักน้ำ กระเจี๊ยบ ไซยา พืชผักตามฤดูกาล เช่น ผักบุ้ง กวางตุ้ง บวบ มะเขือเปราะ แตงกวา พืชสมุนไพร เช่น ย่านาง ใบเตย ชিং ขมิ้นชัน สะเดา กะเพรา พืชเครื่องเทศ เช่น ใบมะกรูด ตะไคร้ ข่า หอมแดง กระเทียม พืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วเขียว ถั่วลันเตา ถั่วลิสง ถั่วแขก ถั่วฝักยาว

ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การมีพืชอาหารทั้งปริมาณ และคุณภาพเท่าที่ร่างกายจำเป็นต้องบริโภคตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนภาคกลางใน 4 มิติคือ มิติการมีอาหารที่เพียงพอ มิติการเข้าถึงอาหาร มิติการใช้ประโยชน์จากอาหาร และมิติการมีเสถียรภาพ

ความรู้เรื่องหลักการผลิตพืช หมายถึง ความรู้หลักการผลิตพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารขั้นพื้นฐานและหลักการผลิตพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารขั้นก้าวหน้า/เทคโนโลยีทันสมัย

ความรู้การจัดการผลผลิตจากพืช หมายถึง ความรู้การจัดการผลผลิตจากพืชด้านการบริโภคและการจัดการผลผลิตจากพืชด้านเศรษฐกิจ

การได้รับการจัดการความรู้ของผู้ปลูกพืช หมายถึง ความคิดเห็นต่อข้อควรปฏิบัติของผู้จัดการความรู้ใน 3 องค์ประกอบของการจัดการความรู้ ได้แก่ ปัจจัยด้านคน ด้านกระบวนการ 8 ขั้นตอนและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้โมเดลที่ศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ครัวเรือนและพัฒนางานองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้
2. ชุมชนสามารถนำโมเดลไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่ความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติ
3. นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานองค์ความรู้เพื่อความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปลูกพืชภาคกลาง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method research) มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ปลูกพืชภาคกลางที่ผ่านการอบรมค่ายกสิกรรมไร้สารพิษ 3,088 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาร์ ยามาเน (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 354 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 2) ผู้จัดการความรู้ที่ให้การอบรมในค่ายกสิกรรมไร้สารพิษ 201 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ 134 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลของทั้ง 2 กลุ่มด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability consistency) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค พบว่าแบบสอบถามสำหรับผู้ปลูกพืชและผู้จัดการความรู้ทั้งฉบับ มีค่าความเชื่อมั่น (Cronbachs' alpha) เท่ากับ 0.920 และ 0.930 ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ 1) ปัจจัยด้านคน และ 2) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับตัวแปรตาม คือการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ในภาพรวม 8 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุเป้าหมาย การกำหนดหัวข้อความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การจัดระบบคลังความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประเมินผลการจัดการความรู้ และการเผยแพร่ขยายผลการจัดการความรู้

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารจำนวน 10 คน ใช้ข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เก็บข้อมูลการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร เพื่อหาประเด็นที่เชื่อมโยงสู่องค์ประกอบของการจัดการความรู้ใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยด้านคน ด้านกระบวนการ 8 ขั้นตอน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และความคิดเห็นต่อปัจจัยสู่ความสำเร็จภายใน และปัจจัยภายนอกในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทั่วไป การได้รับการจัดการความรู้ การได้รับความรู้และความต้องการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร สภาพความมั่นคงทางอาหาร ของผู้ปลูกพืชในภาคกลาง

1.1 ผู้ปลูกพืชส่วนมากเป็นเพศหญิงร้อยละ 78.2 มีอายุเฉลี่ย 53.79 ปี เป็นพนักงานบริษัท ไม่เคยมีประสบการณ์ปลูกพืช มีการปลูกพืชด้วยเหตุผลด้านสุขภาพโดยใช้พื้นที่บริเวณรอบๆ บ้านที่อาศัย เป็นสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกสื่อสังคมออนไลน์ มีรายได้อยู่ในสถานะพอใช้ไม่มีหนี้สิน ส่วนใหญ่ปลูกพืชสมุนไพร และพืชพื้นบ้าน โดยผู้ปลูกพืชส่วนใหญ่ซื้อพืชอาหารบริโภคต่อเดือนหลังได้รับการอบรมร้อยละ 85.3

1.2 การได้รับการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร พบว่าความคิดเห็นจากผู้ปลูกพืชเรื่องข้อควรปฏิบัติในการจัดการความรู้ของผู้จัดการความรู้ทั้ง 3 องค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.37) เท่ากันทั้ง 3 องค์ประกอบ

1.3 การได้รับความรู้ของผู้ปลูกพืชเรื่องหลักการผลิตและความรู้เรื่องการจัดการผลผลิตจากพืช พบว่าผู้ปลูกพืชร้อยละ 78.8 ได้รับความรู้ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 21.2 ได้รับความรู้ในระดับปานกลางโดยผู้ปลูกพืชได้รับความรู้เฉลี่ย 14.53 ข้อ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการได้รับความรู้เรื่องหลักการผลิตและเรื่องการจัดการผลผลิตจากพืชของผู้ปลูกพืช

n = 354

จำนวนข้อการได้รับความรู้ (ข้อ)	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ความหมาย
1- 4	0	0.0	ระดับน้อยที่สุด
5 – 8	0	0.0	ระดับน้อย
9 – 12	75	21.2	ระดับปานกลาง
13 – 16	279	78.8	ระดับมาก
17 – 20	0	0.0	ระดับมากที่สุด
ค่าต่ำสุด 9 ข้อ ค่าสูงสุด 16 ข้อ ค่าเฉลี่ย 14.53 ข้อ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.083			

1.4 ความต้องการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร พบว่าผู้ปลูกพืชมีความต้องการความรู้หลักการผลิตพืชขั้นพื้นฐานในภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.26) ความต้องการความรู้หลักการผลิตพืชขั้นก้าวหน้าในภาพรวมอยู่ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.74) ความต้องการความรู้การจัดการผลผลิตจากพืชด้านการบริโภคในภาพรวมอยู่ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52) โดยมีความต้องการเรื่องการปรุงอาหารบริโภคจากพืชที่มีอยู่ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.47) ความต้องการความรู้การจัดการผลผลิตจากพืชด้านเศรษฐกิจในภาพรวมอยู่ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) โดยมีความต้องการเรื่องการทำปุ๋ยสดจากเศษขยะอาหาร เศษใบไม้กิ่งไม้ในบ้านอยู่ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.45)

1.5 สภาพความมั่นคงทางอาหารของผู้ปลูกพืชใน 4 มิติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55) โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียด ผู้ปลูกพืชมีสภาพความมั่นคงทางอาหารมิติการมีเสถียรภาพด้านอาหารในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) รองลงมามิติการใช้ประโยชน์จากอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.61) มิติการมีอาหารเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.33) และมิติการเข้าถึงอาหารในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.27) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของผู้จัดการความรู้ในภาคกลาง

2.1 การปฏิบัติในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของผู้จัดการความรู้ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 2 การปฏิบัติตามองค์ประกอบการจัดการความรู้ของผู้จัดการความรู้

n = 134

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
ด้านคน	4.08	0.577	มาก	2
1. บทบาทตามโครงสร้างบุคลากร	4.03	0.755	มาก	2
2. เกณฑ์คุณสมบัติ	4.28	0.709	มากที่สุด	1
3. การเสริมสร้างศักยภาพ	4.03	0.660	มาก	2
ด้านกระบวนการ 8 ขั้นตอน	4.08	0.556	มาก	2
1. ระบุเป้าหมายการจัดการความรู้	4.09	0.685	มาก	5
2. กำหนดหัวข้อความรู้	4.18	0.642	มาก	2
3. สร้างและแสวงหาความรู้	4.12	0.711	มาก	4
4. ประมวลและกลั่นกรองความรู้	3.85	0.699	มาก	8
5. จัดระบบคลังความรู้	4.06	0.699	มาก	6
6. แบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.23	0.621	มากที่สุด	1
7. ประเมินผลการจัดการความรู้	4.17	0.697	มาก	3
8. เผยแพร่ขยายผลการจัดการความรู้	3.90	0.648	มาก	7
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.21	0.649	มากที่สุด	1
1. เทคโนโลยีในการสื่อสาร	4.16	0.803	มาก	4
2. เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วมกัน	4.22	0.801	มากที่สุด	2
3. เทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูล	4.20	0.661	มากที่สุด	3
4. สังคมเครือข่าย	4.28	0.752	มากที่สุด	1
เฉลี่ยรวม	4.12	0.527	มาก	

ความหมาย ระดับประเมินค่า (Linkert Scale) 5 ระดับ โดย 4.21-5.00 เท่ากับมากที่สุด, 3.41-4.20 เท่ากับมาก, 2.61-3.40 เท่ากับปานกลาง, 1.81-2.60 เท่ากับน้อย และ 1.00-1.80 เท่ากับน้อยที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าการปฏิบัติตามองค์ประกอบการจัดการความรู้ของผู้จัดการความรู้ในทั้ง 3 องค์ประกอบ ในภาพรวมอยู่ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.12)

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของผู้จัดการความรู้ จากการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression) เพื่อหาความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามว่า ตัวแปรอิสระมีความเกี่ยวข้องไปในทิศทางใดกับตัวแปรตาม คือ การปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ในภาพรวม 8 ขั้นตอน

ได้แก่ การระบุเป้าหมาย การกำหนดหัวข้อความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การจัดระบบคลังความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประเมินผลการจัดการความรู้ และการเผยแพร่ขยายผล ในตารางที่ 2 โดยนำตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ 1) ปัจจัยด้านคน และ 2) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ใส่เข้าไปในสมการ ปรากฏว่าได้ค่า $F = 178.170$ Sig. of $F = 0.000$ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุคูณ ปรากฏว่า Adjusted R^2 มีค่าเท่ากับ 0.731 หมายความว่าตัวแปรอิสระ 2 ตัว อธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้ร้อยละ 73.1 โดยมีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีผลในเชิงบวก กล่าวคือ เมื่อผู้จัดการความรู้มีระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์ปัจจัยด้านคน ได้แก่ การปฏิบัติตามบทบาทโครงสร้างบุคลากรขององค์กร การปฏิบัติตามเกณฑ์คุณสมบัติและมีการเสริมสร้างศักยภาพเพิ่มขึ้น การปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ที่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น เมื่อผู้จัดการความรู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพิ่มขึ้น ได้แก่ การใช้สังคมเครือข่ายในการสื่อสารและเผยแพร่องค์ความรู้ เช่น โลก เฟสบุ๊ก ยูทูบ TikTok การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วมกัน เช่น Zoom Meeting และ Line Chat การใช้เทคโนโลยีช่วยการจับเก็บ ข้อมูลองค์ความรู้ เช่น Website ยูทูบ วิดีทัศน์ และการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร เช่น สมาร์ทโฟน อินเทอร์เน็ต การปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ที่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3 วิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณความสัมพันธ์ของตัวแปรกับการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ในภาพรวม (Y)

n = 134

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	0.598	3.070**	0.003
$X_1 =$ ปัจจัยด้านคน	0.265	5.013**	0.000
$X_2 =$ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	0.571	12.154**	0.000
$R^2 = 0.731$ $SEE = 0.289$ $F = 178.170$ $Sig. \text{ of } F = 0.000$			

** มีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุปเป็นสมการทำนายได้ ดังนี้

$$Y = 0.598 + 0.265X_1 + 0.571X_2$$

(3.070) (5.013) (12.154)

3. การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของตัวแทนจากหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ดำเนินการเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการจัดการความรู้และ ส่วนปัจจัยสู่ความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อหาประเด็นความเชื่อมโยงของการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการจัดการความรู้ใน 3 องค์ประกอบสู่การเสริมสร้างให้เกิดการปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร มีทั้งความเหมือนและความต่างระหว่าง 3 แหล่งข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบการจัดการความรู้

องค์ประกอบด้านคน พบว่าตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ มีการกำหนดบทบาทโครงสร้างบุคลากรและเกณฑ์ที่ระบุอย่างชัดเจนถึงคุณสมบัติของบุคลากร แตกต่างจากภาคเอกชนที่มีลักษณะที่ยืดหยุ่นกว่าโดยเฉพาะเรื่องเกณฑ์คุณสมบัติของบุคลากรที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของอารมณ์ทัศนคติ แนวคิดและอุดมการณ์ในทิศทางเดียวกัน มากกว่าคุณสมบัติด้านวุฒิการศึกษาและอายุ สำหรับภาคประชาชนเป็นลักษณะโครงสร้างของครอบครัวพ่อแม่ ลูก ทำงานร่วมกัน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของภาครัฐและเอกชนเหมือนกัน ได้แก่ การเข้ารับการอบรมเพิ่มเติม การศึกษาดูงาน แต่แตกต่างกันในเรื่องการปฏิบัติตนเองเป็นต้นแบบในการปลูกพืช

และใช้ประโยชน์จากพืชที่ปลูก กล่าวคือ ภาคเอกชนและภาคประชาชนมีการปฏิบัติในชีวิตประจำวันในลักษณะ Learning by doing ที่ตัวเองจริงโดยตรง ส่วนภาครัฐใช้ต้นแบบ (Best Practice) ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่นั้นๆ หรือจากหน่วยงาน/องค์กรภาคีเครือข่ายร่วม

องค์ประกอบด้านกระบวนการ 8 ขั้นตอน พบว่ากระบวนการจัดการความรู้มีขั้นตอนหลักของกระบวนการคล้ายคลึงกันแต่จัดเรียงและแยกย่อยหัวข้อที่ต่างกันไป ภาครัฐเป็นการดำเนินการตามขั้นตอนในคู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้ของสำนักงาน ก.พ.ร. ในลักษณะที่เป็นมาตรฐานเดียวกันมี 7 ขั้นตอนคือ 1. การบ่งชี้ความรู้ 2. การสร้างและแสวงหาความรู้ 3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ 4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5. การเข้าถึงความรู้ 6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7. การเรียนรู้ ส่วนภาคเอกชนขั้นตอนกระบวนการจัดการความรู้มีความยืดหยุ่นโดยจะปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ ปัญหา และความพร้อมของทีมงานโดยแบ่งเป็น 3 ระยะหลัก คือก่อน ระหว่างและหลังจบการดำเนินการ และแตกต่างจากกระบวนการจัดการความรู้ของภาคประชาชนที่ไม่เป็นระบบและขั้นตอนที่ระบุชัดเจน เน้นการปฏิบัติกรอย่างง่าย ๆ ตามต้นแบบที่ตนเชื่อถือและศรัทธา กล่าวคือ มีข้อมูลหลักที่จะบอกว่าใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร

องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่าทั้งภาครัฐและเอกชน มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการความรู้ โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 อย่าง ได้แก่ เทคโนโลยีในการสื่อสาร เพื่อประโยชน์ในการเข้าถึงคลังข้อมูลขององค์กร การค้นหาความรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ช่วยให้ผู้จัดการความรู้ที่อยู่ต่างพื้นที่สามารถแบ่งปัน วิเคราะห์ข้อมูล ร่วมประชุมในทิวาระขององค์กรได้อย่างสะดวก เช่น Zoom Meeting และ Line Chat เทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูล เพื่อใช้เป็นคลังความรู้ขององค์กร โดยจัดเก็บความรู้เป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหา รวมถึงใช้จัดเก็บข้อมูลทะเบียนผู้ปลูกพืช เช่น Website ยูทูป วิดีทัศน์ ฮาร์ดดิสก์ และนำสังคมเครือข่ายมาใช้เพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารแบบเสมือนจริง และร่วมแบ่งปันประสบการณ์ของบุคคล รวมถึงเผยแพร่ขยายผลกิจกรรมขององค์กรแบบเรียลไทม์ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก ยูทูป TikTok แตกต่างจากภาคประชาชนที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ (Smart phone) เทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูล ได้แก่ เฟสบุ๊ก ยูทูป และสังคมเครือข่าย ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก ยูทูป มาใช้ในการจัดการความรู้

สรุป องค์ประกอบการจัดการความรู้ โดยภาพรวมผู้จัดการความรู้ทั้งที่เป็นองค์กรจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน มีการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารเป็นไปในทำนองเดียวกัน โดยมีองค์ประกอบหลักในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบปัจจัยด้านคน ด้านกระบวนการ และ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่จะมีรายละเอียดย่อยของแต่ละองค์ประกอบที่มีลักษณะเฉพาะเฉพาะของแต่ละองค์กรตามนโยบาย เป้าหมาย บริบทขององค์กรและตามความต้องการหรือปัญหาของผู้ปลูกพืชที่แตกต่างกันไป

ส่วนที่ 2 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

n = 10

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย	อันดับ
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
ปัจจัยภายใน	4.82	0.233	มากที่สุด	1
1. ผู้นำมีวิสัยทัศน์	5.00	0.000	มากที่สุด	1
2. การมีภาคีเครือข่าย	4.78	0.441	มากที่สุด	3
3. การทำงานเป็นทีม (กลุ่ม)	4.89	0.333	มากที่สุด	2
4. การมีต้นแบบความสำเร็จ	4.78	0.441	มากที่สุด	3
5. องค์กรมีวัฒนธรรมของการแบ่งปัน	4.67	0.500	มากที่สุด	5

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย	อันดับ
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
ปัจจัยภายนอก	3.93	0.600	มาก	2
6. มีแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินงาน	3.33	1.322	ปานกลาง	5
7. ภาวะโรคระบาด	3.89	1.269	มาก	2
8. ราคาอาหารที่แพงขึ้น	3.78	1.302	มาก	3
9. ปัญหาสุขภาพ	4.89	0.333	มากที่สุด	1
10. กระแสใส่ใจเรื่องสุขภาพของสังคม	3.78	0.667	มาก	3
เฉลี่ยรวม	4.38	0.342	มากที่สุด	

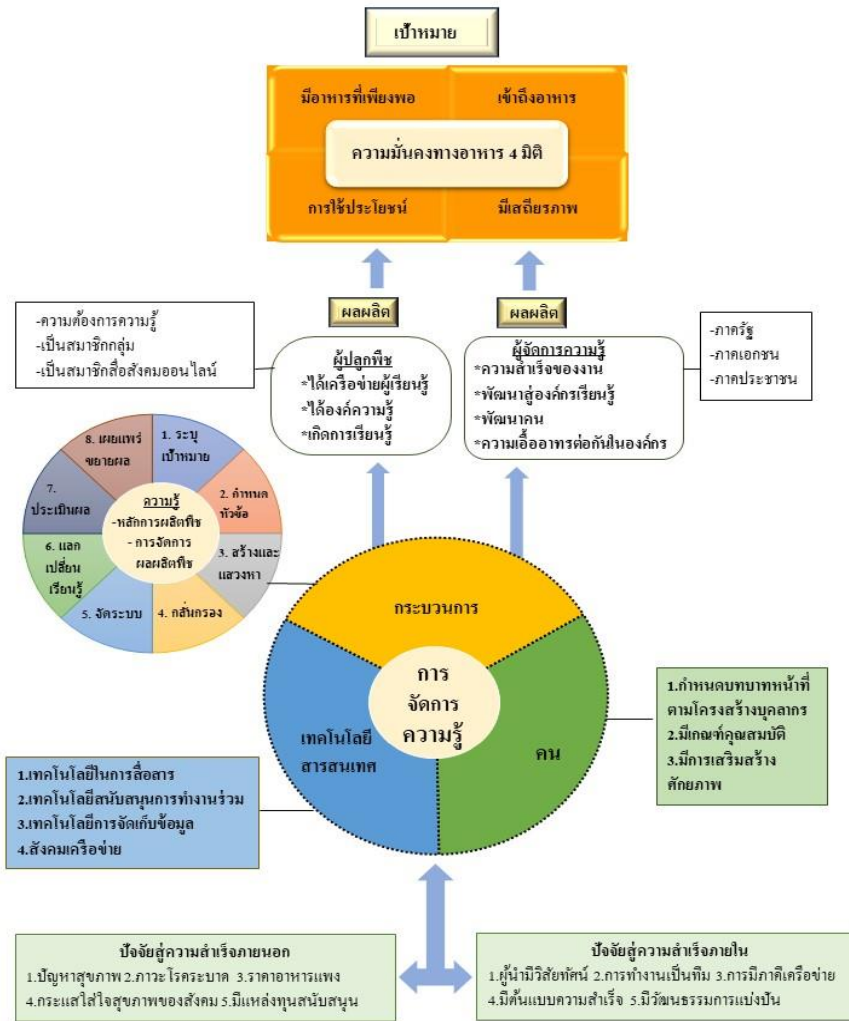
จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นต่อปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาคกลางโดยรวมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.38)

4. การสร้างโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาคกลาง จากการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1, 2 และ 3 รวมถึงประยุกต์แนวคิดโมเดลระบบของ Bardo and Hartman (1982) โดยนำส่วนของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต มาประกอบการสร้างโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาคกลางดังแสดงในภาพที่ 1 ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการและองค์ประกอบของโมเดลฯ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. ส่วนของปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยด้านคนและปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ **ด้านคน** (ผู้ขับเคลื่อนโมเดล) คือผู้จัดการความรู้จากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยมีการเตรียมความพร้อม 3 เรื่อง คือมีบทบาทตามโครงสร้างบุคลากร มีหลักเกณฑ์ของคุณสมบัติและมีการเสริมสร้างศักยภาพ **ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ** คือการเลือกนำเทคโนโลยีเพื่อมาช่วยสนับสนุนในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติกระบวนการจัดการความรู้ ได้แก่ เทคโนโลยีในการสื่อสาร เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วมกัน เทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูล และสังคมเครือข่าย จากนั้นดำเนินการต่อในขั้นที่ 2

ขั้นตอนที่ 2. ส่วนของกระบวนการ (Process) คือการปฏิบัติกระบวนการ 8 ขั้นตอนของผู้จัดการความรู้ ได้แก่ 1. ระบุเป้าหมายการจัดการความรู้ 2. กำหนดหัวข้อความรู้ 3. สร้างและแสวงหาความรู้ 4. ประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5. จัดระบบคลังความรู้ 6. แบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7. ประเมินผลการจัดการความรู้ 8. เผยแพร่ขยายผลการจัดการความรู้ โดยเมื่อผู้จัดการความรู้มีความเข้าใจและปฏิบัติอย่างเป็นระบบตามกระบวนการนี้จะทำให้เกิดส่วนของผลผลิตในขั้นที่ 3 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 3. ส่วนของผลผลิต (Output) มี 2 ส่วน คือ 1. **สำหรับผู้ปลูกพืช** ที่ได้รับการจัดการความรู้ ทำให้ได้เครือข่ายผู้เรียนรู้ ได้รับองค์ความรู้ และทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อผู้ปลูกพืชนำไปปฏิบัติจะทำให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเกิดเป็นความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติ 2. **สำหรับผู้จัดการความรู้** ที่เป็นผู้ขับเคลื่อนโมเดลฯ เมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนข้างต้นอย่างเข้าใจและเป็นระบบจะเกิดเป็นผลผลิต (Output) คือ ได้รับความสำเร็จของงาน พัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาคคน และความเอื้ออาทรต่อกันในองค์กร และหากตัวผู้จัดการความรู้เองนำไปปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ปลูกพืชก็สามารถได้ความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติเช่นเดียวกัน นอกจากนี้มีข้อมูลด้านปัจจัยต่างๆ ที่ช่วยทำให้โมเดลฯ เกิดการขับเคลื่อนได้ ได้แก่ **ปัจจัยสู่ความสำเร็จภายใน** ได้แก่ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ การมีภาคีเครือข่าย มีการทำงานเป็นทีม (กลุ่ม) การมีต้นแบบเป็นตัวอย่างความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมและองค์กร มีวัฒนธรรมของการแบ่งปัน **ปัจจัยสู่ความสำเร็จภายนอก** ได้แก่ ปัญหาสุขภาพ ภาวะโรคระบาด ราคาอาหารที่แพงขึ้น กระแสใส่ใจเรื่องสุขภาพของสังคม และมีแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินงาน และปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขของผู้ปลูกพืช ได้แก่ ความต้องการความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร การเป็นสมาชิกกลุ่ม และใช้สื่อสังคมออนไลน์

ภาพที่ 1 โมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาคกลาง

อภิปรายผล

จากการศึกษาโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาคกลาง มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทั่วไปของผู้ปลูกพืช พบว่า ผู้ปลูกพืชเป็นเพศหญิงร้อยละ 78.2 ทั้งนี้เพราะผู้หญิงรับบทบาทของการเป็นแม่บ้านดูแลเรื่องอาหาร เรื่องสุขภาพและเรื่องค่าใช้จ่ายในครอบครัว มากกว่าผู้ชายซึ่งมีบทบาทของผู้หารรายได้เข้าบ้านแต่ในรายละเอียดของค่าใช้จ่ายให้เป็นหน้าที่แม่บ้าน ส่งผลให้มีจำนวนเพศหญิงหันมาให้ความสำคัญกับการปลูกพืช

ไร้สารพิษมากกว่า สอดคล้องกับ Phromchan (2019) ศึกษาเรื่องการรับสื่อทางการเกษตรของเกษตรกรในอำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าเพศหญิงมีความละเอียดอ่อน ให้ความสนใจการทำการเกษตรมากกว่าผู้ชาย

ผู้ปลูกพืชส่วนใหญ่ร้อยละ 83.6 มีเหตุผลในการปลูกพืชเพราะคำนึงถึงด้านสุขภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพืชผักที่ขายในท้องตลาดส่วนใหญ่ยังคงมีปัญหาเรื่องสารเคมีตกค้างเกินค่ามาตรฐาน Maximum Residue Limits/MRLs สูง (Ousap, 2020) และสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่ากระแสใส่ใจเรื่องสุขภาพของสังคม ภาวะโรคระบาดและปัญหาสุขภาพ เป็นเงื่อนไขของปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการความรู้ในระดับมากและมากที่สุดตามลำดับ

ผู้ปลูกพืชส่วนใหญ่ร้อยละ 73.4 เป็นสมาชิกของกลุ่ม สอดคล้องกับผลการวิจัยสภาพความมั่นคงทางอาหารของผู้ปลูกพืชพบว่าผู้ปลูกพืชมีสภาพความมั่นคงทางอาหารมิติการมีเสถียรภาพด้านอาหารประเด็นการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีวัฒนธรรมการพึ่งพาและแบ่งปันในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.12) อธิบายได้ว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มทำให้ได้เพื่อนที่เรียนรู้ร่วมกันพูดคุยสอบถามแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน มีการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้เกิดมิตรภาพนำไปสู่การพึ่งพาช่วยเหลือและแบ่งปันพืชผักกันจึงทำให้ผู้ปลูกพืชมั่นใจในการมีเสถียรภาพความมั่นคงทางอาหาร

ผู้ปลูกพืชส่วนใหญ่ร้อยละ 94.6 เป็นสมาชิกสื่อสังคมออนไลน์ เพราะสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่รวมแหล่งข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย สะดวก และทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งผู้ปลูกพืชสามารถเข้าไปค้นหาหรือเพิ่มเติมความรู้ได้ตลอดเวลา รวมถึงการใช้เป็นช่องทางในการติดต่อ ชักถามปัญหาจากการปลูกพืช สอดคล้องกับ Phromchan (2019) พบว่าเกษตรกรมีความต้องการรับสื่อทางการเกษตรผ่านทางช่องทางสื่อออนไลน์มากที่สุด

ผู้ปลูกพืชส่วนใหญ่ซื้อพืชอาหารบริโภคต่อเดือนหลังได้รับการอบรมน้อยลง เพราะการเข้ารับการอบรมทำให้ผู้ปลูกพืชได้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ ประกอบกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในกระบวนการจัดการความรู้ขั้นตอนที่ 6 ที่เน้นการลงฐานงานปฏิบัติจริง (learning by doing) ในลักษณะการปลูกพืชที่ง่าย ไม่ซับซ้อน เน้นทำเองได้เป็นหลัก และมีตัวอย่างของความสำเร็จในทุกเรื่องที่เป็นรูปธรรมจริง สอดคล้องกับ Yaimueang, Nimhattha, and Phromsri (2021) พบว่าการทำเกษตรในเมืองสามารถลดค่าใช้จ่ายในการซื้อผักของครัวเรือนได้ร้อยละ 10-50

2. ความต้องการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร พบว่า ผู้ปลูกพืชมีความต้องการความรู้เรื่องการผลิตพืชขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้ปลูกพืชต้องการวิธีการปลูกพืชในลักษณะที่มีการจัดการที่ง่าย เป็นการปลูกเพื่อการได้บริโภคผักที่ปลอดภัยไร้สารเคมีและใช้ประกอบการดูแลสุขภาพ สอดคล้องกับข้อมูลผลการวิจัยประเภทของพืชที่ปลูกโดยพบว่า ผู้ปลูกพืชร้อยละ 95.2 ปลูกพืชสมุนไพร รองลงมาร้อยละ 85.0 ปลูกพืชพื้นบ้าน ซึ่งเป็นพืชที่ดูแลง่าย นำมา ใช้ประโยชน์ได้เร็วและหลากหลาย ไม่มีข้อจำกัดเชิงการลงทุน ส่วนความต้องการความรู้เรื่องการผลิตพืชขั้นก้าวหน้าอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเรื่องของต้นทุนที่สูงของการผลิตพืชขั้นก้าวหน้า และเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชที่หลากหลายประเภทในพื้นที่เดียวกัน **ความต้องการความรู้เรื่องการจัดการผลผลิตจากพืชด้านการบริโภคอยู่ในระดับมาก** ทั้งนี้เพราะความรู้ในการนำพืชที่มีตั้งจากการปลูกและขึ้นเองตามธรรมชาติ มาปรุงเป็นอาหารโดยมีความเข้าใจถึงความสำคัญของพืชที่ไร้สารพิษ การรู้จักใช้ประโยชน์จากพืชที่หลากหลาย และปรุงรสอาหารไม่จัด เมื่อผู้ปลูกพืชนำไปปฏิบัติจะส่งผลดีต่อสุขภาพซึ่งสัมพันธ์กับสภาพความมั่นคงทางอาหารทั้งมิติของการมีอาหารเพียงพอ (รู้จักนำพืชครอบครัวมาประกอบอาหาร) มิติการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและมีมิติการใช้ประโยชน์ด้านการบริโภค สอดคล้องกับ Yaimueang, Nimhattha, and Phromsri (2021) พบว่าการปลูกผักของคนเมืองเป็นการสร้างโอกาสในการเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพของชุมชนเมือง ลดการบริโภคจากที่เคยพึ่งพิงตลาดเพียงอย่างเดียว อีกทั้งเกิดความรู้เรื่องอาหารปลอดภัย ความรู้ด้านการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น **ความต้องการความรู้เรื่องการจัดการผลผลิตจากพืชด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก** โดยพบว่าผู้ปลูกพืชมีความต้องการในทิศทางเพื่อการลดรายจ่ายในครัวเรือน เน้นของที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ได้แก่ การทำปุ๋ยสดจากเศษขยะอาหาร เศษใบไม้กิ่งไม้ในบ้านและการทำน้ำยาเอนกประสงค์จากพืช ซึ่งสัมพันธ์กับข้อมูลวิจัยประเด็นสภาพความมั่นคงทางอาหารในมิติของการใช้ประโยชน์จากอาหารด้านเศรษฐกิจเรื่องการรู้วิธีลดรายจ่ายในครัวเรือนจากพืชที่มี พบว่าอยู่ในระดับมาก

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของผู้จัดการความรู้ในภาคกลาง พบว่าปัจจัยด้านคนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารโดยส่งผลในเชิงบวกเพราะการกำหนดบทบาทของผู้จัดการความรู้ตามโครงสร้างบุคลากรทำให้ผู้จัดการความรู้มีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jai-aree (2016) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรการปลูกผักปลอดภัยเพื่อส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารปลอดภัยสำหรับชุมชน ภายใต้ความร่วมมือของภาคีการพัฒนา พบว่าการกำหนดบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากจะทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและการสนับสนุนการทำงานที่ชัดเจน **การมีเกณฑ์คุณสมบัติ** ของบุคลากรทำให้ผู้จัดการความรู้ที่จะเข้าร่วมทีมงานชัดเจนในทิศทาง/อุดมการณ์/วัฒนธรรมขององค์กร

ตั้งแต่เริ่มต้น อย่างไรก็ตามในรายละเอียดของการกำหนดโครงสร้างและคุณสมบัติของบุคลากรต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละองค์กร สอดคล้องกับมาร์ควอดท์ Marquardt (1996) ระบุว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องมีโครงสร้างที่เหมาะสม มีบรรยากาศที่เกื้อหนุน มีการทำงานเป็นทีม และมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน **การเสริมสร้างศักยภาพของผู้จัดการความรู้** ได้แก่ 1) การทำตนเป็นต้นแบบคือมีรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการพึ่งพาตนเองโดยการปลูกพืช การกินใช้ประโยชน์จากพืชที่ปลูก สอดคล้องกับ Larkray as cited in Limcharoen (2020) ว่าหลักวิธีการส่งเสริมเกษตรกรที่ดีควรให้บุคคลเป้าหมายสามารถได้ยิน ได้เห็นและมีโอกาสสัมผัสได้ 2) การเข้าอบรม/ศึกษาเพิ่มเติมด้านวิชาการที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ผู้จัดการความรู้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพิ่มเติมซึ่งเป็นทรัพย์สินติดตัวไปตลอด รวมถึงเพิ่มองค์ความรู้ในองค์กร 3) การทำงานเป็นทีมทำให้ผู้จัดการความรู้สามารถพัฒนาสร้างความสัมพันธ์รวมถึงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ระหว่างกัน ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าวมีผลให้ผู้จัดการความรู้มีความพร้อมในการเป็นผู้ขับเคลื่อนโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหาร

อนึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารโดยส่งผลในเชิงบวก เมื่อพิจารณาข้อมูลจากการวิจัยหาระดับการปฏิบัติตามเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้จัดการความรู้ประกอบ พบว่ามีการปฏิบัติตามเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับมากที่สุดเรียง 3 อันดับแรก ได้แก่ **อันดับ 1 สังคมเครือข่าย** อธิบายได้ว่าการใช้สังคมเครือข่ายประกอบด้วย ไลน์ เฟสบุ๊ค ยูทูบ TikTok ทำให้ผู้จัดการความรู้และผู้ปลูกพืชใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารแบบเสมือนจริง เป็นช่องทางสำหรับเรียนรู้เนื้อหาความรู้ที่ต้องการจากคลิปวิดีโอทั้งจากภายในและนอกองค์กร ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองและเผยแพร่ขยายผลกิจกรรมขององค์กรแบบเรียลไทม์จึงมีผลให้การปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ของผู้จัดการความรู้มากขึ้น สอดคล้องกับ Liangruenrom, Rattanasupa, Khansakun, and Kongsong (2019) วิจัยเรื่องการจัดการความรู้เพื่อขยายผลการผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง พบว่าเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังที่มีการติดต่อปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าว ภายใต้ สังคมเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน **อันดับ 2 เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วมกัน** เพราะการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงานร่วมกัน เช่น Zoom meeting ที่สามารถมองเห็นกัน พูดคุยและแสดงความคิดเห็นเสมือนจริง รวมถึงสามารถแสดงภาพหรือวิดีโอที่คนทำให้ผู้จัดการความรู้ที่อยู่ต่างสถานที่สามารถเข้าร่วมประชุมในทุกวาระขององค์กรได้อย่างสะดวก ทำให้ทราบข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันขององค์กร ทำให้การปฏิบัติของผู้จัดการความรู้ในกระบวนการจัดการความรู้มีความเข้าใจและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับ Maruping and Magni as cited in Techakittheerapong (2015) ระบุว่าบทบาทของเทคโนโลยีการทำงานร่วมกันได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์จากความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในบุคลากร **อันดับ 3 เทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูล** เพราะการนำเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีคลาวด์ ยูทูบ วิดีทัศน์ ฮาร์ดดิสก์และแฟลชไดรฟ์ มาช่วยจัดเก็บองค์ความรู้ขององค์กร ทำให้ผู้ปลูกพืชมีช่องทางที่รับข้อมูลข่าวสารตามความถนัดของตนได้อย่างหลากหลาย และเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้องค์กร รวมถึงการนำมาใช้จัดเก็บข้อมูลผู้ลงทะเบียนเข้าค่ายแบบ Paperless (โดยใช้ระบบ QR code) ช่วยประหยัด สะดวก รวดเร็ว การปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ของผู้จัดการความรู้จึงมากขึ้น สอดคล้องกับ Lertpatcharasirikul (2022) วิจัยเรื่องตัวแบบกระบวนการจัดการความรู้ของวิสาหกิจชุมชน พบว่าการขาดระบบการจัดเก็บความรู้ที่เป็นระบบโดยเฉพาะความรู้ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน และกระบวนการถ่ายทอดความรู้แบบชัดเจนภายในชุมชนไปถึงชาวบ้านอยู่ในปริมาณน้อยความรู้จึงอาจสูญหายได้

กล่าวโดยสรุปปัจจัยด้านคนและปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารโดยส่งผลในเชิงบวกเมื่อผู้จัดการความรู้มีระดับการปฏิบัติตามเกณฑ์ปัจจัยด้านคนและปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มขึ้นการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ก็เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการความรู้ว่า ความสำเร็จของการจัดการความรู้เกิดจากการผสมผสานการทำงานระหว่างองค์ประกอบของการจัดการความรู้ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบด้านคน (People) กระบวนการ (Process) และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) (Kontient as cited in Tanwivat,

2018) เพราะคนเป็นทั้งแหล่งความรู้ ผู้ถ่ายทอด/แลกเปลี่ยนความรู้ วิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ รวมทั้งเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถสนับสนุนการจัดการความรู้โดยช่วยให้สามารถจัดหาสารสนเทศสำหรับบุคคลและองค์กร เพื่อให้เข้าถึงความรู้ที่ชัดเจนซึ่งอยู่ในรูปของสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ และช่วยเชื่อมต่อระหว่างคนกับคนให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้ฝังลึกได้

4. การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารของตัวแทนจากหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน พบว่าโดยภาพรวมกระบวนการจัดการความรู้จากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนมีประเด็นการปฏิบัติของกระบวนการคล้ายคลึงกัน แต่มีการให้น้ำหนักความสำคัญและจัดโครงสร้างหลักของแต่ละขั้นตอนที่แตกต่างกันบ้างตามความเหมาะสมของแต่ละองค์กร จึงสรุปเป็นกระบวนการได้ 8 ขั้นตอนคือ 1) การระบุเป้าหมายการจัดการความรู้ 2) การกำหนดหัวข้อความรู้ 3) การสร้างและแสวงหาความรู้ 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5) การจัดระบบคลังความรู้ 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7) การประเมินผลการจัดการความรู้ 8) การเผยแพร่ขยายผลการจัดการความรู้ แสดงว่าผู้จัดการความรู้สามารถนำกระบวนการ 8 ขั้นตอนนี้ไปใช้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักในความสำคัญของการปลูกพืชเพื่อสร้างหรือเสริมหนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหารได้แตกต่างจาก Lakaphun (2015) ศึกษาการจัดการความรู้ด้านสมุนไพร กรณีศึกษากลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่ากระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความต้องการความรู้ 2) การสร้างแสวงหาความรู้ใหม่ 3) การรวบรวมจัดเก็บความรู้ 4) การเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้ 5) การประยุกต์ใช้ความรู้ ในขณะที่ Liangruenrom, Rattanasupa, Khansakun, and Kongsong (2019) มีกรอบกระบวนการจัดการความรู้ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) กำหนดความรู้ (Identify) 2) สร้างและแสวงหาความรู้ (Create/Acquire) 3) รวบรวมและจัดเก็บความรู้ (Collect/ Organize) 4) การเข้าถึงความรู้ (Access) 5) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Share) และ 6) การนำความรู้ไปใช้ (Apply)

5. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ พบว่าปัจจัยสู่ความสำเร็จภายในอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับมากไปน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นผู้นำมีวิสัยทัศน์ การทำงานเป็นทีม การมีหมุมมิตร/ภาคีเครือข่ายและการมีต้นแบบเป็นตัวอย่างความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม (อยู่ลำดับที่ 3 เท่ากัน) และปัจจัยภายนอกอยู่ในระดับมากที่สุดคือปัญหาสุขภาพ แสดงว่าในการจัดการความรู้ฯ หากได้รับการสนับสนุนจากผู้นำองค์กรที่เห็นความสำคัญของการเป็นผู้สร้างอาหาร มีการออกแบบการทำงานเป็นทีม และมีภาคีเครือข่ายที่มีอุดมการณ์เดียวกัน รวมถึงมีเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ของความเจ็บป่วยทั้งจากตนเองหรือครอบครัว (ปัญหาสุขภาพ) ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลทำให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับการปลูกพืชเพื่อสร้างหรือเสริมหนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหารสอดคล้องกับ Lakaphun (2015) พบว่าปัจจัยสนับสนุนการจัดการความรู้ที่สำคัญของกลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ สมาชิกในกลุ่มให้ความเชื่อถือและเคารพศรัทธา 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และ 3) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาให้ความรู้และสนับสนุนในด้านต่างๆ สอดคล้องกับ Supapornhemin (2012) วิจัยเรื่องการจัดการความรู้ด้านพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าปัจจัยสนับสนุนให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการพัฒนาด้านการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเองด้านการใช้พืชสมุนไพร ได้แก่ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วม ความกระตือรือร้นของสมาชิก การเปิดใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมภายในชุมชนด้านการไว้วางใจและเคารพผู้นำหรือภูมิปัญญา เครือข่ายชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลวิจัยพบว่า ผู้ปลูกพืชมีความต้องการความรู้เรื่องการผลิตพืชขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นลักษณะองค์ความรู้ที่ใช้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนปลูกพืช ควรเป็นความรู้แบบที่มีการจัดการที่ง่าย ไม่ต้องลงทุนสูง สามารถทำเองได้ เช่น ความรู้ในการทำปุ๋ยสดจากเศษขยะอาหาร การใช้หญ้าและเศษใบไม้กิ่งไม้มาปรุงดิน ความรู้เรื่องชนิดของพืชที่ดูแลได้ง่าย

2. จากผลวิจัยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้มีผลต่อการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ของผู้จัดการความรู้ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ดังนั้นองค์กร/หน่วยงานต้องสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้จัดการความรู้เห็นความสำคัญและ

ประโยชน์ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน เช่น จัดการอบรมวิธีใช้งานเทคโนโลยีในแต่ละชนิดอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากร

3. หน่วยงาน/องค์กรที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางอาหารทั้งภาครัฐและเอกชน ควรใช้ช่องทางเพื่อการเผยแพร่ขยายผลความรู้ที่กำหนดเกี่ยวกับการปลูกพืชเพื่อสร้างหรือเสริมหนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร โดยการจัดทำคลิปสั้นๆ สื่อสารผ่านทางสังคมเครือข่าย เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก ยูทูบ และ TikTok เพราะจากผลการวิจัยผู้ปลูกพืชร้อยละ 94.6 เป็นสมาชิกสื่อสังคมออนไลน์

4. องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมเพิ่มปริมาณบุคคลต้นแบบที่มีความมั่นคงทางอาหารทั้ง 4 มิติ โดยการปลูกอยู่ ปลูกกินและสามารถพึ่งตนด้วยการสร้างอาหารเอง เช่น มีการให้รางวัล ยกย่อง ประกาศเกียรติคุณอย่างต่อเนื่อง เพราะข้อมูลจากการวิจัยพบว่าผู้ปลูกพืชภาคประชาชนมีการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารโดยเน้นการปฏิบัติต่างๆ ตามต้นแบบที่ตนเชื่อถือ ศรัทธา กล่าวคือมีข้อมูลหลักที่จะบอกว่าใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาหาโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ภาคอื่นๆ เช่น ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นแนวทางให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นโมเดลในการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อการสร้าง/เสริมหนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหารให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาในระดับครัวเรือนดังนั้นจึงควรมีการศึกษาหาโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในระดับที่ใหญ่ขึ้น เพื่อสร้างผลกระทบไปสู่เป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

3. ควรขยายผลการศึกษาเชิงลึก โดยทำวิจัยกึ่งทดลองเพื่อติดตามผลในเชิงประจักษ์ของผลลัพธ์และเป้าหมายของโมเดลการจัดการความรู้การปลูกพืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาคกลาง

บรรณานุกรม

- Amnuaysit, A. (2021). *Food Security: Food Security Crisis Amid the Covid-19 Pandemic*. Retrieved June 18, 2022, from <https://www.sceic.com/th/detail/product/7400>
- Bardo, J. W., & Hartman, J.J. (1982). *Urban Sociology: A Systematic Introduction*. New York: F. E. Peacock.
- Chan-on, N. (2014). *Thailand Food Security*. (Academic article). Retrieved April, 2 2022, from https://library.senate.go.th/document/Ext7091/7091777_0002.PDF.
- Jai-aree, A. (2016). The Curriculum Development “Growing Pesticide Residue Free” to Promote Food Security and Safety in Community under the Cooperation of Development Partners. In *Proceedings of the 13th KU-KPS Conference* (pp. 782-796). Nakhon Pathom: Kasetsart University. Kamphaeng Saen Campus.
- Lakaphun, T. (2015). *Knowledge Management of Herb: Case Study Bandongbang Herbal Group Tambon Dongkeerek Mueang District, Prachinburi Province* (Master’s thesis). Kasetsart University. Bangkok.
- Lertpatcharasirikul, P. (2022). *Community Enterprise Knowledge Management Process Model: Case Study of Bean Cultivation Community Enterprise in Northern of Thailand* (Master’s thesis). Mahidol University, Bangkok.
- Liangruenrom, A., Rattanasupa, S., Khansakun, C., & Kongsong, P. (2019). Knowledge Management for Extension of Organic Rice Growing Outcome in Pak phanang river basin. in *The 10th Hatyai National and International Conference* (pp.215-222). Hat Yai, Songkhla: Hat Yai University.
- Limcharoen, S. (2020). *An Extension Model for Business Development of Meat Goat Production in the Three Southern Border Provinces of Thailand* (Doctoral Dissertation). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.

- Marquardt, M.J. (1996). *Building the Learning Organization: A Systems Approach to Quantum Improvement and Global Success*. New York: McGraw Hill.
- National Housing Authority. (2023). *Demographic and Housing Data Report for 2022*. Retrieved March 19, 2023, from <http://housingkc.nha.co.th/files/article/attachments/aed52b2717f2d051d449844fc4f1ddc6.pdf>
- Ousap, P. (2020). *Bad News at the End of 2020: Thai Pan Found 58.7% of Fruits and Vegetables had Toxic Residues Exceeding Standards*. Retrieved November 22, 2022, from <https://thaipan.org/highlights/2283>
- Phromchan, C. (2019). *Agricultural Media Exposure of Farmers in Phra Phrom District Nakhom Si Thammarat Province* (Master's thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Sirasarn, N. (2020). *Concepts about Knowledge Management in Government Agencies*. Bangkok: Arun Press.
- Supapornhemim, P. (2012). *Knowledge Management for Sustainable Utilization of Herbs Using Community Participation* (Research report). Bangkok: Office of the Vocational Education Commission.
- Tanwivat, P. (2018). *Concepts and Principles Regarding Knowledge and Knowledge Management*. Bangkok: Arun Press.
- Techakittheerapong, W. (2015). *Factors Affecting Employee Adoption of Collaboration Technology in Thai Organizations* (Master's thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Yaimueang, S., Nimhattha, W., & Phromsri, N. (2021). *Economic Development of Urban People: Case Study Farming in the City* (Research report). Bangkok: Thailand Science Research and Innovation.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.